

Ei, iar atunci cînd în sfîrșit ajungi doar pentru cîteva zile în Țara (a ta, vrei să crezi) care ți-a fost și îți mai este interzisă și acum, te simți din nou strîmțorat, poate mai tare decît în propria ta găoace: ba că nu te exprimi corect, ba că nu ești la nivelul de așteptare al celor care au trăit aici, la libertate, ba că ești umilit pe seama sărăciei și a rusificării tale forțate, ba că ești ridicat în slăvi pe seama rezistenței tale la factorul rusesc și așa mai departe. Nu știi și poate nici nu vei ști vreodată care e adevărata ta valoare în tot ceea ce faci sau intenționezi să faci, fie în artă, fie în știință, fie în confecționarea unor obiecte nu știi de care,

atîta timp cît vei purta inconvenabilul și nedoritul stigmat de „român din Basarabia”. Dar nici să-l ștergi de tot nu-ți va reuși, cu toate încercările și sacrificiile tale, întrucît se vede pe fața ta, în gesturile tale, în felul cum vorbești și cum îți exprimi iubirea (față de Patrie, bineînțeles) că ești român cu semnul moale, adică „român din Basarabia”.

Dar ceea ce am scris mai sus sînt doar mici detalii la un tablou general ce așteaptă încă să fie conturat de un bun strateg în refacerea hărților. În rest, sîntem români și punctum.

Nicolae BĂCIUȚ

„M-AM MULȚUMIT CU CONDIȚIA DE ROMÂN”

Nicolae Băciuț s-a format în ambianța cenaclului clujean „Echinox”, devenind apoi redactor la revista „Vatra”, corespondent al Televiziunii Române, director al Direcției pentru Cultură și Patrimoniu Național Mureș. În prezent este redactor șef al revistei „Vatra veche”, care apare la Tîrgu Mureș. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, N. B. s-a remarcat deopotrivă, ca poet, publicist, editor, activitatea sa fiind un adevărat ferment în spațiul cultural tîrg-mureșan, și nu numai. (N.T.)

Ancheta *Revistei române* nu face decît să ne semnaleze o stare de criză a condiției de român. În spațiul românesc și aiurea în lume, pentru că nu știu să fie multe națiuni atît de împrăștiate prin lume ca românii.

Eu însumi, puteam fi transfug, după ce în 1989 eram la răscrucea unei decizii, ajungînd în pragul disperării teorii ideologice. Am amînat plecarea sub presiunea familiei.

Puteam să fiu american, pentru că în 1990, după o experiență ca bursier al Magazin Publishers of America, mi s-a făcut o ofertă nu doar refuzată, ci și contrariantă pentru ofertanți, de a lucra la o companie de presă: „Sînteți singurul român care ar fi putut refuza așa ofertă!”, – mi s-a spus!

Oricum, nu puteam să fiu ceea ce sînt nu doar în perimetrul limbii române, ci și în geografia de pămînt a limbii române.

Așadar, eu am ales toate avantajele și toate dezavantajele, într-un loc și o perioadă în care limba română s-a simțit din ce în ce mai inconfortabil la ea acasă. Și nu e vorba doar de agresiunea inculturii, ci și de aceea a unei dispute istorice, cu numeroase însîngerări, la propriu și la figurat.

Eu nu recurg la nici o sursă, nu exploatez informații de presă, nu fac jocuri de partid (nefiind membru!), ci recurg la o experiență trăită, ca profesor într-un sat românesc, în care, pînă la mine, limba română se preda în... limba maghiară. Și asta înainte de decembrie 1989.

Și vorbesc și despre condiția limbii române, pentru că ea înseamnă, implicit, condiția de a fi român. Cine-și pierde limba își pierde și identitatea și condiția de român. Și și-au pierdut această condiție la ei acasă românii. Fac o paranteză.

Eram reporter de televiziune și doream să fac un reportaj cu un cantor de biserică monument istoric dintr-un sat mureșean, Nicoleşti, iar biserica avea hramul „Sf. Nicolae”. Eram însoțit de protopopul Tîrgu-Mureșului, pr. Gh. Șincan. L-am întrebat pe cantor cum îl cheamă și s-a uitat nedumerit la mine „Nem tudom romanul!” („Nu știu românește!”). Am schimbat registrul lingvistic cu „Hogy hiveak?” („Cum te cheamă?”). „A, zice interlocutorul nostru, Dascăl Alexandru!”. Dascăl Alexandu nu mai știa românește după ce această zonă a trecut prin dualismul austro-ungar (1867-1918), prin cumplita perioadă horthystă (1940-1944) și nu mai puțin confortabila Regiune Mureș Autonomă Maghiară, care le-a luat românilor de aici maximul posibil: limbă, identitate, tradiții. Oare întîmplător, românii numesc Valea Nirajului din județul Mureș „Valea plîngerii”? Au mai rămas aici doar crucile din cimitir, cu nume românești.

La fel de dramatic am văzut că se întîmplă lucrurile și în cimitire din nordul Bucovinei. La Cernăuți, în pelerinaj la mormîntul lui Aron Pumnul, ghidul nostru, Dumitru Covalciuc, ne-a spus că dispar pînă și crucile cu nume românești, iar peste morții noștri, români, sînt așezați, „pe veci” (?), alții, cu alte identități, de altă etnie...

Dar, să revin. M-am mulțumit cu condiția de român, am refuzat avantajele și dezavantajele de a fi american și m-am mulțumit cu avantajele și dezavantajele de a fi român. Eu, însă, nu voi vedea niciodată decît avantajele, șansa de a mă fi născut în limba română și de a-i fi acesteia slujitor, de a fi ce-au fost ai mei, dintotdeauna, români, chiar dacă în Chintelnicul meu, în perioada 1141-1161, au fost coloniști locuitori din Flandra, Lotingen și Luxemburg.

Au devenit și ei, pînă la urmă, români, așa cum își schimbă în timp, încet-încet, condiția, cei care ajung să trăiască aiurea în lume, părăsindu-și locul natal, indiferent de cauze.

E un avantaj pentru mine că pot spune tot ceea ce simt în limba română, că nu văd nici o graniță care să o limiteze întru a fi, că nu e nici o vamă care să poată să-i ia ce-i al ei, că nu o vor putea îngrunchea cei care o borborosesc, neajungînd să-i simtă profunzimile, energiile.

E un avantaj pentru mine că pot să mă lupt ca să-mi apăr limba, nu doar de cei incapabili să o vorbească curat, corect, dar o apăr și de cei care ar vrea-o limbă străină în propria-i țară.

Mi-ar fi ușor, ar fi simplu să dau bir cu fugiții, să abandonez lupta. Deși nu de luptă poate fi vorba atunci cînd te bați să amplasezi într-un spațiu public din Tîrgu-Mureș bustul lui Grigore Vieru, pe care te-ai luptat să-l obții fără plată pentru orașul tău... Nu de luptă e vorba atunci cînd într-un post public se ajunge nu prin cîntărirea competenței, ci prin apartenența etnică.

Iar a face compromisuri care atentează la demnitatea condiției de român și a limbii române nu se cheamă toleranță, ci prostie.

Și nici patetism și nici lamentație nu se cheamă cînd spui că nu-i ușoară crucea pentru românii din Harghita, Covasna mai ales, dar nici pentru cei din Mureș.

Am fost ani buni pe frontul limbii române, ca jurnalist

TVR, în județele Harghita și Covasna. Vorbesc în cunoștință de cauză.

Iar toate trăirile noastre, „avantajele și dezavantajele” de a vorbi românește, de a trăi în cultul românismului, au făcut ca la Chișinău, pe Bulevardul Moscova, noi, cei din Mureș, să înființăm Biblioteca „Tîrgu-Mureș”, să facem donații de carte, să scurtăm distanțele între cele două capete de pod. De flori și de cărți.

„Voi, cei din Tîrgu-Mureș, ne înțelegeți mai bine”, ne-au spus, ne spun adesea cei din Chișinău. Cei care scriau limba română cu alfabet rusesc!

A fi român însă, ca filosofie a existenței mele, nu înseamnă a-l determina pe celălalt să fie tot român, chiar dacă el e altceva: ungar, german...

Am avut ca operator, în echipa mea de la TVR, un maghiar, Fűzesi Dominic. De la prima noastră întîlnire, ca „șef”, i-am spus: „Eu sînt român, și mă voi purta întotdeauna ca român. Tu ești ungar și eu n-o să-ți cer niciodată să fii altceva decît ungar. Dar să ne respectăm reciproc, pentru că noi sîntem o echipă!”. Am fost dați mereu ca model de relații româno-maghiare.

Poate că aceasta e esența condiției de a fi român: să fim respectați în aceeași măsură în care respectăm și noi pe alții! Oriunde în lume – nu doar în România, ci și în teritoriile în care limba română nu mai e la ea acasă, în Basarabia, Nordul Bucovinei, Ținutul Herța, în Banatul Sîrbesc, precum și peste tot în lume unde sînt români.

Dan CUMPĂȚĂ

CE ÎNSEAMNĂ A FI ROMÂN... DE PRETUTINDENI

Născut la București în 1959, Dan Cumpătă este absolvent al Liceului de Arte Plastice „Octav Băncilă” din Iași și licențiat în arte la Master's Institute din San Jose, SUA. După expoziții personale la Iași (1980) și Budapesta (1984), părăsește România și se stabilește în Iugoslavia, apoi în SUA. Profesor de pictură, pictură murală și consultanță artistică, a avut expoziții personale la Belgrad, Chicago, San Francisco, Monterey, Beverly Hills, Los Angeles, New York, Sacramento, San Jose, San Francisco, Paris, Washington, Hagerstown, Novara, Veneția și, anul acesta, din nou la Iași. Lucrarea sa *A Sign from God (Un semn de la Dumnezeu)*, pe care am prezentat-o în nr. 54, din decembrie 2008, al revistei noastre, a fost achiziționată de Muzeul de Artă de la Vatican.

– Am plecat din țară în 1986 cu dorința de a fi liber, iar America pe vremea aceea era simbolul libertății, atît din punct de vedere social cît și spiritual. În plus, opțiunile pe care le aveai din lagărul politic din Belgrad erau limitate la Canada, Australia și SUA. Pe vremea aceea America a fost o decizie logică, bazată pe informațiile pe care le aveam.

– Pe lîngă faptul că nu cred în acest cuvînt, „definitiv”, deoarece totul este relativ, temporar și trecător, răspunsul este nu. Îmi doresc din tot sufletul să revin acasă și am făcut deja primii pași, timizi dar importanți, deoarece, ceea ce din păcate foarte puțini înțeleg, să revii pe plaiurile natale este la fel de greu ca și atunci cînd le părăsești.

– M-am întors de multe ori în țară de cînd am plecat și în ultimii ani din ce în ce mai des. Cred că indiferent unde te duce viața, de multe ori în pofida dorințelor tale, legătu-

ra cu familia și prietenii trebuie, în măsura posibilităților, din păcate, prețuite și întreținute. Toate aceste legături de suflet suferă destul datorită distanței și comunicării sporadice și chiar anevoioase în anumite circumstanțe.

– Absolut! Nostalgia, sau dorul cum îl numim, începe cu primul pas pe care îl faci peste hotare și te uiți în urmă. E un dor care te urmărește în fiecare zi și se accentuează cu timpul, indiferent cît de bine trăiești sau cît de bine te-ai realizat profesional.

– Românii cît și România sînt percepuți bine de cei care știu măcar unde este România pe hartă. Unul dintre șocurile pe care le ai în „lumea liberă” și teoretic a „tuturor posibilităților” este lipsa de cultură generală. În afară de cîteva nume celebre, se știe foarte puțin despre obiceiurile și cultura românească. Va trebui timp. Vor trebui eforturile